

Στράτη Μυριβήλη, Τα ζα

Το κείμενο αποτελεί απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Στράτη Μυριβήλη «*Η ζωή εν τάφω*», ένα ρεαλιστικό μυθιστόρημα για τη ζωή και το θάνατο στα χαρακώματα, που εντάσσεται στο πνεύμα της αντιπολεμικής λογοτεχνίας η οποία αναπτύχθηκε στην Ευρώπη μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1918), με βασικό σκοπό την καταδίκη της φρίκης και του παραλογισμού του πολέμου.

Ο ίδιος ο Μυριβήλης έλαβε μέρος στους βαλκανικούς πολέμους, στον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο και στη Μικρασιατική εκστρατεία και γνώρισε άμεσα τη φρίκη του πολέμου και των χαρακωμάτων.

Ο συγγραφέας, αν και δίνει την ιστορία του με πρωτοπρόσωπη αφήγηση που ενισχύει την αίσθηση του αυτοβιογραφικού στοιχείου, επιλέγει να παρουσιάσει το κείμενό του ως μια σειρά επιστολών ενός φανταστικού προσώπου, του λοχία Αντώνη Κωστούλα, που απευθύνονται στην αγαπημένη του. Το συγγραφικό αυτό τέχνασμα της πλαστοπροσωπίας είναι σύνηθες στη λογοτεχνία και αποτελεί έναν τρόπο αποστασιοποίησης του συγγραφέα από τις σκέψεις και τα λόγια του αφηγητή. Έτσι, τα γεγονότα της ιστορίας αποκτούν περισσότερη αντικειμενικότητα και καθολικότητα, καθώς και μια τραγική βαρύτητα, αφού ο αναγνώστης αισθάνεται ότι διαβάζει τις σκέψεις ενός νεκρού πια πολεμιστή.

Ο τίτλος του έργου είναι παρμένος από τα Εγκώμια που ψάλλονται το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής στην Ακολουθία του Επιταφίου και παραπέμπει στη σκληρή ζωή στα χαρακώματα

Θέμα: η αγριότητα και ο παραλογισμός του πολέμου, με θύματα όχι μόνο τους ανθρώπους αλλά και τα ανυπεράσπιστα ζώα, καθώς και η αδυναμία του ανθρώπου να αντιδράσει σε αυτή τη βαρβαρότητα.

Διάρθρωση ενοτήτων.

1η ενότητα: «Τα ζα... ανθρώπων» : Άνθρωποι και ζώα αντιμέτωποι με τον παραλογισμό του πολέμου.

2η ενότητα: «Η μεραρχία μας... της Μεραρχίας μας» : Η μεταφορά των ζώων στο μακεδονικό μέτωπο.

3η ενότητα: «Τα ζα... στο Περιστέρι» : Η ευτυχισμένη ζωή των γαϊδουριών.

4η ενότητα: «Ένα αεροπλάνο...κίτρινες μαργαρίτες ματωμένες»: Ο βομβαρδισμός της χαράδρας και η μαζική εξόντωση των ζώων.

Νοηματική εμβάθυνση.

1η ενότητα: Ο συγγραφέας αναφέρεται στην άδικη εμπλοκή των ζώων στον πόλεμο. Ανεύθυνα και παρά τη θέληση τους σύρονται στο πεδίο της μάχης χωρίς να έχουν κανένα τρόπο να γλιτώσουν, όπως ο άνθρωπος που πολλές φορές καταλήγει σε νοσοκομεία ή καταφεύγει στη λύση της λιποταξίας.

2η ενότητα: Η περιγραφή αρχίζει με τη σκηνή της μεταφοράς των «επιστρατευμένων» ζώων, από το νησί στη Μακεδονία με βαπόρι. Η διαδικασία

επιβίβασης καθώς και το ξεφόρτωμα τους ήταν για αυτά μια τρομερή ταλαιπωρία. Έκδηλα είναι τα συναισθήματα φόβου και αγωνίας που καταλαμβάνουν τα ζώα κατά τη διάρκεια της μεταφοράς. Φορτωμένα με πυρομαχικά, μαζί με τους στρατιώτες διέσχισαν ολόκληρη τη Μακεδονία ως το μέτωπο. Στην περιγραφή κυριαρχεί ο ωμός ρεαλισμός.

3η ενότητα: Σε αυτό το κομμάτι του κειμένου βλέπουμε την ευχάριστη ανάπαυλα των ζώων, μετά τη μεταφορά τους. Περιγράφεται η πανηγυρική επικράτηση των φυσικών τους ενστίκτων, η χαρά της τροφής και της αναπαραγωγής. Στρατιώτες και ζώα στρατοπέδευσαν σε μια χαράδρα, όπου ξεκουράστηκαν. Τα γαϊδούρια βρήκαν χορτάρι να βοσκήσουν και απόλαυσαν τη φύση. Ωστόσο οι στιγμές χαράς κράτησαν λίγο αφού εχθρικά αεροπλάνα βομβάρδισαν τη χαράδρα.

4η ενότητα: Με ωμές και παραστατικές εικόνες περιγράφεται η σκηνή της ζωοκτονίας. Η σκηνή είναι τραγική, αφού έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη χαρά της ζωής και την ομορφιά της φύσης που απολάμβαναν ανέμελα τα άτυχα ζώα λίγο πριν. Τα ζώα μέσα σε μια στιγμή, κείτονται σακατεμένα και ξεκοιλιασμένα μετά από φρικτό και αργό θάνατο. Η αντίδραση των ζώων μπροστά στο θάνατο μοιάζει ανθρωπίνη, με τη διαφορά ότι, αν και ολότελα αθώα, πληρώνουν για τις ανομίες και τα εγκλήματα των ανθρώπων.

Η κωμικοτραγική σκηνή του τέλους με τον ημιονηγό που τρέχει μέσα στον βομβαρδισμό, χωρίς να έχει καταλάβει ότι σέρνει από το χαλινάρι μόνο το κομμένο κεφάλι του γαϊδάρου, αποτυπώνει όλη τη φρίκη του πολέμου. Η σκηνή είναι κωμικοτραγική, αφού από τη μια παρακολουθούμε τον αλλόφρονα ημιονηγό να τραβάει το ζώο με τη βεβαιότητα ότι το έχει σώσει και από την άλλη το γιουχάισμα των φαντάρων, που παρακολουθεί το αλλόκοτο και αφύσικο θέαμα.

Ο συγγραφέας μέσα από αυτή την περιγραφή, τονίζει τον παραλογισμό του πολέμου που καταστρέφει την ομορφιά και τη χαρά. Η εικόνα με τις κίτρινες μαργαρίτες στο κλειστό στόμα του νεκρού ζώου εκφράζουν ακριβώς αυτό με παραστατικό τρόπο. Η τελευταία φράση είναι μια ρεαλιστική εικόνα γεμάτη λυρισμό: οι ματωμένες μαργαρίτες συμβολίζουν τη ζωή που κόπηκε απότομα, αλλά και ότι η ζωή συνεχίζεται: μέσα από τη φρίκη του πολέμου η ζωή διεκδικεί την παρουσία της. Το ζώο μέσα στα κλειδωμένα του δόντια (είναι κλειδωμένα γιατί θάνατος τα έκλεισε για πάντα) κρατούσε ακόμη μια τούφα κίτρινες μαργαρίτες, απομεινάρια της απόλαυσης και της πανδαισίας των αισθήσεων, σημαδι ότι ο θάνατος τα βρήκε ανυποψίαστα την ώρα που γεύονταν τη ζωή (αντίθεση).

Οι μαργαρίτες που κόπηκαν είναι σύμβολο χαράς και ζωής, είναι όμως ματωμένες (αντίθεση). Το αίμα που τις πότισε συμβολίζει το θάνατο που ήρθε απρόσμενα, ίσως όμως και τη ζωή που διεκδικεί τη θέση της μέσα στη χειρότερη φρίκη και θα συνεχιστεί μετά από αυτήν

Αφήγηση:

- πρωτοπρόσωπη.
- εσωτερική εστίαση
- γραμμική δηλαδή ακολουθείται η χρονολογική σειρά που έγιναν τα αφηγούμενα γεγονότα.

Αφηγητής: πρωτοπρόσωπος και ομοδιηγητικός.

Χρησιμοποιείται το πρώτο ενικό και το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο.

Με το πρώτο ενικό πρόσωπο ο αφηγητής εκφράζει πιο πολύ προσωπικές θέσεις και απόψεις.

Με το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο εκφράζεται ως μέλος του συλλογικού εμείς. Ωστόσο υπάρχουν και παράγραφοι όπου η αφήγηση δίνει την εντύπωση ότι μετατρέπεται σε τριτοπρόσωπη.(περιγραφή της εξόντωσης των ζώων)

Χρόνος: Ο χρόνος δεν δηλώνεται. Γνωρίζουμε όμως έχοντας υπόψιν μας το έργο από το οποίο προέρχεται το απόσπασμα, πως τα γεγονότα διαδραματίζονται στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Τόπος: Κάποιο νησί, η Θεσσαλονίκη και το Μέτωπο της Μακεδονίας.

Γλώσσα και ύφος: Η γλώσσα είναι δημοτική, καλοδουλεμένη και πλούσια .Γίνεται χρήση λαϊκών τύπων που συνδυάζονται με άριστο χειρισμό του λεξιλογίου .Έτσι επιτυγχάνεται απόλυτη ακριβολογία και σαφήνεια.

Εκφραστικά μέσα (ενδεικτικά).

Μεταφορές: μαγειρεύεται περίφημα ο πόλεμος- Τους αρπούσε το βίντσι μουγκρίζοντας θυμωμένα-μέσα στη γερή φασκιά τους-η τρομάρα τους ήταν εκπληχτικά ζωγραφισμένη μέσα στα έξαλλα μάτια τους –ο έρωτας κέντριζε όλα τα πάντα

Παρομοιώσεις: σαν ένα κοπάδι άσπρα προβατάκια-σαν άνθρωποι-σαν κοκκινωπά φίδια ανάμεσα στα πόδια τους-έτρεχε σαν τρελός

Εικόνες:

Οι **ρεαλιστικές** εικόνες της μεταφοράς των ζώων «Τους αρπούσε το βίντσι...η τρομάρα τους ήταν εκπληχτικά ζωγραφισμένη ...κλωτσούσανε το κενό.. ρυτίδιαζε από τη φρίκη»

Η **ειδυλλιακή** εικόνα της χαράδρας «ήταν χαρά θεούπανηγύρι της αναπαραγωγής »

Οι **λυρικές** εικόνες της ανταπόκρισης των ζώων στο κάλεσμα της φύσης «Οι γάιδαροι άκουσαν το μεγάλο κάλεσμα και απάντησαν με το ερωτικό τους σάλπισμα...Η χαράδρα βούιξε...Ο αντίλαλος πήρε τα ερωτικά σαλπίσματα... στο Περιστέρι»

Οι **ρεαλιστικές** και **ωμές** εικόνες του βομβαρδισμού «Ένα αεροπλάνο ξεκίνησε τότες...Κατόπι γύρισε πίσω μέσα στην αποθέωση των οβίδων...πλήθαιναν γύρω του»

Η **κωμικοτραγική** εικόνα του πανικόβλητου ημιονηγού, που τράπηκε σε φυγή σέρνοντας από το χαλινάρι αντί για το γάιδαρο του, το κομμένο του κεφάλι.

Η **ρεαλιστική** εικόνα του αποκεφαλισμένου ζώου, που κρατά ακόμη ανάμεσα στα δόντια του ένα μάτσο ματωμένες κίτρινες μαργαρίτες.

Αντιθέσεις:

Η αντίθεση ανάμεσα στην ειδυλλιακή εικόνα της χαράδρας και την άγρια σφαγή των ζώων.

Η αντίθεση ανάμεσα στην ταλαιπωρία των γαϊδάρων στη διαδρομή προς τη Θεσσαλονίκη και στην άφιξη τους στην όμορφη χαράδρα, όπου είχαν μια ευτυχισμένη ανάπαυλα.

Ειρωνεία: «Απ' όλα αυτά μαγειρεύεται περίφημα ο πόλεμος- Τα' χανε κι αυτοί με τους Γερμανούς, με τους Τούρκους, με τους Βούλγαρους».

Ασύνδετο: «κλωτσούσανε...φρουμάζανε, στριφογύριζαν τους βολβούς-με τους Γερμανούς ,με τους Τούρκους, με τους Βούλγαρους- Ανετρίχιαζαν, τρέμανε τα ρουθούνια τους, ανοίγανε τα πλατιά χείλια».

ksefteri.edu.gr